Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Πολύγυρος

Α. Γ. Τσοπανάκης

doi: [10.12681/makedonika.670](https://doi.org/10.12681/makedonika.670)

Copyright © 2015, Α. Γ. Τσοπανάκης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσοπανάκης Α. Γ. (1960). Πολύγυρος. *Μακεδονικά*, 4(1), 374–382. <https://doi.org/10.12681/makedonika.670>

ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ

Στὸ ὑπ' ἀρ. 4 Παράρτημα τῶν «Ἑλληνικῶν» (προσφορὰ εἰς Στίλ-
 πωνα Κυριακίδην, Θεσσαλονίκη 1953), σ. 685 - 91, εἶχαμε δημοσιεύσει μιὰ
 μικρὴ μελέτη μετ' τὸν τίτλο «Πολύγυρος». Παραμερίζοντας διάφορες λαϊκῆς,
 λόγιες ἢ μισολόγιες παραγωγές (πολὺν ἱερός, πολὺν γερός, πολλοὶ γῦροι), προ-
 σπαθίσαμε νὰ φτάσουμε σὲ μιὰ ἐπιστημονικὴ καὶ σώστη, καὶ καταλήξαμε
 στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ τοπωνύμιον εἶναι *κ υ ρ ι ω ν υ μ ι κ ό*, ἀπὸ ἕναν ἀρ-
 χαῖο *Π ο λ ὺ α ρ ο ν* (Θρασυλάου), γνωστὸν ἀπὸ μιὰ ἐπιγραφή τοῦ 2. ἡ 1.
 π.Χ. αἰ., ποὺ βρέθηκε στὴν περιοχὴ καὶ δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν Robinson.¹
 Οἱ φωνητικὲς μεταβολές *Πολύαρος* > **Πολύερος* > *Πολύγερος* > *Πολύγιρος*
 εἶναι κανονικῆς καὶ σύμφωνες μετ' τὴν φωνητικὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἡ
 πρώτη, γιὰ τὴν ὥρα, μνεῖα τοῦ τοπωνυμίου εἶναι ἀπὸ τὰ 1079 (χρυσό-
 βουλλο τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τοῦ Βοτανειάτη, δημοσιευμένο ἀπὸ τὸν
 καθ. Dölger,² ὅπου τὸ τοπωνύμιον ἀναφέρεται σὲ γενικὴ «τοῦ *Πολυγῆρου*»
 καὶ χαρακτηρίζεται ὡς *προάστειον* [=μετόχι] τῆς «Θεοτόκου τῶν Χουσινῶν»).

Στὸν τόμο 1955 τῶν Beiträge zur Namensforschung (Heidelberg,
 Carl Winter), σ. 275 - 286 (τὸ ἀνάτυπο ποὺ ἔχω ὑπόψη μου δὲν ἔχει αὖ-
 ξοντα ἀριθμὸ τοῦ τόμου) ὁ κ. Γεωργακάς, καθηγητὴς σὲ ἀμερικανικὸ πα-
 νεπιστήμιον, δημοσίευσεν μιὰ μελέτη μετ' τὸν ἴδιον τίτλον καὶ μετ' τὸ ἴδιον πε-
 ριεχόμενο, ἀλλὰ μετ' πιδ φιλόδοξο σκοπὸν· γιατί, ὅπως λέει στὶς πρώτες κιό-
 λας γραμμές, σκοπὸς τῆς μελέτης του εἶναι «νὰ δείξῃ τὸ πρόβλημα τῆς με-
 θόδου στὴν τοπωνυμικὴ ἔρευνα» (σ. 275). Μεγάλος λόγος! Σημειῶνω ὥστό-
 σο αὐτὸ τὸ στοιχεῖον, γιατί ἀκόμα μιὰ φορὰ, στὴν πρώτη του ἐπιστημονικὴ
 ἐπαφὴ μαζί μου ἔκαμε τὸ ἴδιον: Δημοσίευσεν στὴ Byzantinische Zeitschrift
 1951 ἕνα πολυσέλιδον ἄρθρον μετ' τὸν τίτλον «Διαλεκτικὰ Ρόδου», ποὺ κι αὐ-
 τὸ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιὰ ξαναπαρουσίαση δικῶν μου ἀπόψεων (δη-
 μοσιευμένων στὴ διδακτορικὴ διατριβή μου Essai sur la Phonétique des
 parlers de Rhodes. Texte und Forschungen zur byzantinisch-neu-
 griechischen Literatur Bd 40, Athen 1940) ὡς δικῶν του (ἀπάντηση δη-
 μοσιεύεται στὸν 2. τόμον τοῦ Δωδεκανησιακοῦ Ἀρχείου, Ἀθήναι 1957, σ.
 72-101). Καὶ εἶναι πολὺν δυσάρεστο νὰ διαπιστώνῃ κανεὶς ὁρισμένα συμπτώ-

¹ D. M. Robinson, Inscriptions from Macedonia, TAPhA 1938 σ. 69
 ἀρ. 25.

² Fr. Dölger, Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges, Mün-
 chen 1948, σ. 19, ἀρ. 35, στ. 70 - 71.

ματα πού δὲν συνιστοῦν ἕναν ἐπιστήμονα, τόσο ἐργατικό καὶ ἐπιμελή, ὅπως εἶναι ἀναμφισβήτητα ὁ κ. Γ. Γιατὶ καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις τὸ βασικὸ πρόβλημα εἶναι τὸ δεοντολογικόν, ὅχι τὸ ἐπιστημονικόν· ἡ ἐπιστήμη προκοβεὶ φυσικὰ ἀπὸ τὶς κοινὲς προσπάθειες, ὁ τρόπος ὅμως μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ νέα προσφορὰ στὴν ἔρευνα δὲν πρέπει νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ὁρισμένους ἀρχές. Δὲν πρόκειται π.χ. νὰ συζητήσουμε τὸ ὅτι ὁ κ. Γ. θὰ μπορούσε νὰ πραγματοποιῇ τὴν μεθόδον του ἐπιδείξῃ ἐπάνω σὲ κανένα ἄλλο τοπωνύμιον, γιὰ τὸ ὁποῖον δὲν ὑπῆρχε προεργασία οὔτε συλλογὴ τοῦ ὕλικου ἀπὸ ἄλλων· συζητοῦμε ὅμως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κ. Γ. δὲν εἶπε καθαρὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι σκοπὸς τῆς μελέτης του εἶναι νὰ διορθώσῃ τὴν παραγωγή μας, ἐπειδὴ πιστεύει πὼς ἡ ἀπόπειρά μας δὲν πέτυχε, τὸ τοπωνύμιον ὅμως εἶναι κατάλληλον, γιὰ νὰ φανῇ πὼς πρέπει νὰ γίνεται ἡ τοπωνυμικὴ ἔρευνα. Φυσικὰ ἦταν ἀκόμα ὑποχρεωμένος νὰ πῇ ὅτι χρησιμοποιεῖ ὁ λόγος δικός μας ὕλικόν καὶ μερικὰς δικές του, λεξιλογαφικὰς κυρίως, πληροφορίες. Στὴ θέσιν του θὰ τὰ κάναμε αὐτὰ καὶ θὰ εἴχαμε τὸ δικαίωμα νὰ νομίζουμε πὼς αὐτὸ θὰ ἦταν καὶ σωστὸ καὶ δίκαιον.

Ὁ κ. Γ. ξαναπροσφέρει λοιπὸν τὰ ἴδια πράγματα προσθέτοντας ἀκόμα μερικὰς δικὰς του παραγωγάς, πὺ ἀφελεῖς ἀκόμα καὶ ἀπ' αὐτὰς πού παραμερίσαμε, καὶ βάζει κάπου στὴ σειρά καὶ τὴ δική μας. Θὰ περιμένε κανεὶς πὼς ὁ κ. Γ. θὰ διάλεγε καὶ θὰ προτιμοῦσε τὴ σωστότερη, δηλ. τὴν πιθανότερη· κάθε ἄλλο. Τρεῖς ἢ τέσσερις ἀπὸ τὶς 7 ἢ 8 βάζουν σὲ δοκιμασίαν τὴν ἐπιστημονικὴν εὐσυνειδησίαν τοῦ κ. Γ. καὶ τὸν κάμνουν ν' ἀμφιταλαντεύεται ποῖαν νὰ προτιμήσῃ (ἀνάμεσα σ' αὐτὰς εἶναι καὶ ἡ δική μας, πού ὥστόσο θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε παραμεριστῇ), γιὰ νὰ καταλήξῃ στὴν ἐξῆς βαρυσήμαντη βεβαίωση: «τὸ μόνον βέβαιον πρᾶγμα εἶναι ὅτι ἡ λ. εἶναι ἐλληνική» (σ. 286). Μήπως ὅμως εἶχε πῇ ποτὲ κανεὶς τὸ ἀντίθετον; Κανένας. Τί ν᾿γινε στοῦ μεταξὺ ἡ μέθοδος καὶ ποῖα τὰ ἀποτελέσματά της;

* Ἄς ἐξετάσουμε ὅμως μὲ προσοχὴν τὶς ἀπόψεις του.

Σύμφωνα μὲ μιὰ προφορικὴ παράδοση, πού τοῦ ἀνακοίνωσαν μὲ ἐπιστολή, ὁ Πολύγυρος βρισκόταν παλιότερα λίγο νοτιότερα ἀπὸ τὸν σημερινόν, στὴ θέσιν πού λέγεται Σελιὸ (σ. 278) καὶ ὅτι ἐκεῖ στοῦ Σελιὸ, δὲν ἀναφέρεται κανένα τοπωνύμιον *Παλαιοπολύγυρος*, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ περιμένη κανεὶς. Ἡ παράδοση αὕτη, ἔτσι ὅπως παρουσιάζεται, μπορεῖ νὰ σημαίνει κατὰ τὴ γνώμην μας δύο πράγματα: 1) ἢ ὅτι ἡ σημερινὴ κώμη Πολύγυρος (ἂν ἦταν πρωτύτερα κατοικημένη) ἀπορροφῆσε καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ Σελιοῦ καὶ διατήρησε τ' ὄνομά της· 2) ἢ ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Σελιοῦ, ὅταν (καὶ ἂν) μετακινήθηκαν ἀπὸ τὸ χωριὸ τους, ἐγκαταστάθηκαν σὲ μιὰ (ἀκατοίκητη;) θέσιν πού λεγόταν *Πολύγυρος* καὶ δὲν θέλησαν ἢ δὲν μπόρεσαν

νά της αλλάξουν τὸ ὄνομα. Καὶ ὅμως ὁ κ. Γ. συμπεραίνει, χωρὶς καμιά ἀπολύτως δικαιολογία, πὼς εἶναι «ἀπλή speculation νὰ υποστηρίξη κανεὶς ὅτι τὸ βυζαντινὸ ὄνομα Πολύγυρος μπορούσε νὰ ὑπάρχῃ (may have existed) γιὰ τὸν σημερινὸ Πολύγυρο»! (278).

Ἀπὸ ποῦ βγαίνει αὐτὴ ἡ βεβαίωση; Μυστήριον! Γιατί, ἐνῶ γιὰ τὸ Σελιὸ ὑπάρχει ἤδη ἓνα τοπωνύμιον, τὸ *Σελιό*, ποῦ τὸ πιδ πιθανὸν εἶναι ὅτι θὰ κάλυπτε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χωριοῦ ποῦ θὰ βρισκόταν ἐνδεχομένως ἐκεῖ — ὁ πληροφοριοδότης τοῦ κ. Γ. υποθέτει πὼς στὰ παλιὰ χρόνια στὴ θέσῃ τοῦ Σελιοῦ βρισκόταν ἡ Ἀπολλωνία τῆς Χαλκιδικῆς, πράγμα ποῦ προσθέτει μιὰ ἀκόμα μετονομασία: α) Ἀπολλωνία, β) Πολύγυρος, γ) Σελιό—, ἀντίθετα γιὰ τὸν σημερινὸ Πολύγυρον δὲν ἔχει νὰ ὑποδείξῃ κανένα ἄλλο ὄνομα πρὶν ἀπὸ τὸ Πολύγυρος. Καὶ ὅμως, ἂν ὁ Πολύγυρος ἦταν ἀνώνυμος πρωτύτερα καὶ δημιουργήθηκε ξαφνικὰ μὲ τὴν ἐγκατάστασιν κι' ἐξ αἰτίας τῆς ἐγκατάστασης τῶν Σελιωτῶν, τὸ ἐλάχιστον ποῦ θὰ μπορούσαμε νὰ περιμένουμε, θὰ ἦταν νὰ ὀνομάσουν οἱ Σελιώτες τὴ νέα τους πατρίδα *Νέον Σελιό* (ἂν εἶχαν ἐγκαταλείψει χωριὸ ὀνομασμένο *Σελιό*)· ἢ *Νέον Πολύγυρον* (ἂν εἶχαν φύγει ἀπὸ χωριὸ Πολύγυρος). Στὴν τελευταία μάλιστα περίπτωσιν δὲν θὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ μετονομασθῇ ἡ παλιὰ θέσῃ σὲ Σελιό, ὅπως πρέπει νὰ δεχθῇ ὁ κ. Γ., ἀλλὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνάμνησιν τῆς περιπέτειας μὲ τὸ ὄνομα *Παλαιοπολύγυρος*, ποῦ δὲν ὑπάρχει, ὅπως ἀναγνωρίζει ὁ ἴδιος (βλ. παραπ.). Ἄν μάλιστα διαπιστωθῇ ὅτι παράλληλα πρὸς τὸ σημερινὸ τοπωνύμιον *Σελιό* ὑπάρχει γιὰ τὴν ἴδια περιοχὴ ἡ ὀνομασία *Παλιοςέλιο*, τότε προσθίζεται ἓνα ἀκόμα ἐπιχείρημα, ὅτι αὐτοὶ ποῦ πῆγαν στὸν Πολύγυρον, δὲν ἔφυγαν ἀπὸ κάποιον *Πολύγυρον*, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ *Σελιό*, ἐνῶ ὁ Πολύγυρος καὶ τότε καὶ παλαιότερα διατηροῦσε τὸ ἴδιο ὄνομα καὶ δὲν μετακινήθηκε καθόλου.

Ὁ κ. Γ. ὅμως προσπαθεῖ νὰ βρῇ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν ταύτισιν *Σελιό*=*Πολύγυρος* καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ παλιὰ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Χαράλαμπος, ποῦ βρισκόταν στὸν σημερινὸ Πολύγυρον καὶ κήκε στὰ 1821, ξαναχτίστηκε στ' ὄνομα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, «ποῦ ἦταν *π ρ ο φ α ν ὼ ς*¹ ὁ προστάτης Ἅγιος τῆς παλιᾶς πόλης» (σ. 278). Ὅμως κι' ἐδῶ τὰ πράγματα εἶναι ἐναντίον του· α) *μεθοδικά*: τὸ *προφανῶς* (apparently) εἶναι ὑπόθεσις τοῦ κ. Γ., ποῦ πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ ἀπὸ μιὰ τέτοια λοιπὸν ὑπόθεσις δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ βγάξῃ βέβαια συμπεράσματα· β) *οὐσιαστικά*: 1) ἂν ὁ βυζαντινὸς Πολύγυρος δὲν βρισκόταν στὴ σημερινή του θέσιν, ὅπως θέλει ὁ κ. Γ., μαζὶ μὲ τὴ μεταφορὰ του στὴ σημερινή θέσιν θάφεργε καὶ τὴ λατρεία τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ποῦ θὰ ἦταν ὁ προστάτης του ἅγιος, καὶ δὲν θὰ περίμεναν οἱ κάτοικοι τὴν καταστροφὴ τοῦ 1821, γιὰ νὰ ξαναγυρῶσιν στὸν

¹ Ὑπογραμμίζουμε.

παλιό προστάτη αγιό τους, ἂν πραγματικά αὐτὸς ἦταν ὁ παλιός· 2) ποῦ βρέθηκε καὶ σὲ ποιὸν ἀνήκε ὁ Ἅγιος Χαράλαμπος ποὺ τιμῶταν ὡς τὰ 1821; Ὁ κ. Γ. δὲν θὰ μπορῇ νὰ λύσῃ αὐτὴ τὴν ἀπορία, ἀφοῦ θέλει τὸν Πολύγυρο μεταφερμένο ἀπὸ τὸ Σελιό. Εἶναι ὅμως πιὸ πιθανὸ πὼς ὁ Πολύγυρος κατοικοῦνταν καὶ πρωύτερα, πρὶν νὰ ἔλθουν καὶ ν' ἀποροφηθοῦν οἱ Σελιωτές, καὶ τιμοῦσε τὸν Ἅγιο Χαράλαμπο. Πρέπει μάλιστα ἀνάμεσα στὴν ἐγκατάσταση τῶν Σελιωτῶν στὸν Πολύγυρο καὶ τὴν καταστροφή του στὰ 1821 νὰ μὴ εἶχε μεσολαβήσῃ μεγάλο διάστημα, ἀφοῦ οἱ Σελιωτές καὶ μετὰ τὴν ἀπορόφυσή τους θυμοῦνταν ἀκόμα τὴ λατρεία τοῦ δικοῦ τους Ἁγίου Νικολάου. 3) Δὲν ξέρουμε σὲ ποιὸν ἀκριβῶς λόγο ὀφείλεται ἡ ἀλλαγὴ λατρείας.

Ὅπωςδὴποτε ὁ κ. Γ., ἀποδίδοντας φαίνεται ἰδιαίτερη σημασίαν στὴ μετακίνηση τοῦ Πολυγύρου, ἀπὸ μιὰ παράδοση σχηματίζει μιὰ ἄσχετη μὲ αὐτὴν βεβαιότητα καὶ λέει (σ. 279) «ὅπως εἶδαμε πιὸ ἐπάνω τοποθετημένος (ὁ Πολ.) στὸ Σελιό». Πιὸ ἐπάνω ὅμως «εἶδαμε» ἀπλῶς ὅτι ὑπάρχει παράδοση γιὰ τὴ μετακίνηση τῶν κατοίκων τοῦ Σελιοῦ στὸν Πολύγυρο, ὅχι ὅμως καὶ ὅτι ὁ Πολύγυρος βρισκόταν στὸ Σελιό ἢ ὅτι δὲν προϋπήρχε ὁ Πολύγυρος. Χάος ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς ἀπόψεις καὶ καμιά λογικὴ δὲν ἐπιτρέπει τέτοια συμπεράσματα.

Κατὰ τὴ γνώμη μας, ὅπως ἔχουν σήμερα οἱ γνώσεις μας, ὁ σημερινὸς Πολύγυρος συμπίπτει μὲ τὸν βυζαντινὸ *Πολύγυρο* τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Βοτανειάτη (βλ. παραπάνω) καὶ λεξιλογικὰ καὶ γεωγραφικὰ. Ἡ ἐνδεχόμενη μετακίνηση τοῦ τοπωνυμίου μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσῃ μερικὲς ἀπὸ τὶς παραγωγὰς τοῦ κ. Γ. (γι' αὐτὸ δὲ καὶ τὴν χρειάζεται τόσο, μολονότι δὲν φαίνεται τελικὰ νὰ τὸν βοηθῇ σὲ τίποτε - βλ. παρακάτω), δὲ ν ἐ π η ρ ε ά ζ ε ι ὅμως καθόλου τὴ δική μας, ὅπως δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἐπηρεάσῃ καὶ τὸ ποῦ ἀκριβῶς βρέθηκε ἡ στήλη μὲ τὴν ἐπιγραφή· ἡ στήλη ἀποτελεῖ ἀπλῶς μιὰν ἐνδειξη, ὅτι στὴν περιοχὴ ζοῦσε ἕνας εὐκατάστατος ἄνθρωπος, ποὺ λεγόταν *Πολύαρος*· τὸ τοπωνύμιον μὲ τὴ σειρά του μᾶς λέει πὼς ὁ Πολύαρος αὐτὸς εἶχε κτήματα στὴν ἴδια περιοχὴ καὶ ἡ ἀνάμνηση τοῦ ὀνόματός του διατηρήθηκε. Τὸ βυζαντινὸ τσιφλίκι θὰ μπορούσε ἴσως νὰ μᾶς διδάξῃ ἀκόμα, μιὰ ποὺ δύσκολα μεταβάλλονται οἱ καταστάσεις μέσα στοὺς αἰῶνες, ὅτι διατηρήθηκε ἡ παλιὰ ἰδιοκτησία τοῦ Πολυάρου καὶ ὡς οἰκονομικὴ μορφή καὶ ὡς τοπωνύμιον ὡς τὴ βυζαντινὴ τουλάχιστο ἐποχὴ.

Καὶ γιὰ τὴν ἐπιμονὴ τῶν τοπωνυμίων καὶ γιὰ τὴν ἐνδεχόμενη ἀπόσταση ἀνάμεσα στὸ κτῆμα καὶ στὴν κατοικία τοῦ ἰδιοκτήτη δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν ἀμφισβητήσεις. Ὡστόσο θὰ παραθέσουμε μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴ Ρόδο, ποὺ ἀνταποκρίνονται καὶ στὶς δυὸ αὐτὲς περιπτώσεις. Σὲ ἐπιγραφὰς τῆς Ρόδου μνημονεύεται ὁ *Εὐφραντος Πανσανίου* (IG XII, I 49, 52), ἀρκετοὶ μὲ τὸ ὄνομα *Ἀρχίπολις*, ποὺ ἀνῆκαν ἐνδεχομένως στὴν ἴδια

οικογένεια,¹ ἕνας Ζηνόδοτος Διοφάντου τοῦ Ζηνοδότου,² ὅλοι ἀπὸ τὸν 3. — τὸν 1. αἰ. π.Χ., γιὰ νὰ περιοριστοῦμε μόνο σ' αὐτούς, πού ἦταν ἀνθρωποι μὲ κάποια θέση στὴν κοινωνία (ὁ πρῶτος ἦταν ἐπιμελητὴς τῶν ξένων, ἀπὸ τοὺς δευτέρους ἕνας Ἀρχίπολις Ἀρχιπόλιος ἦταν ἐπιβάτης = ναύτης [σὲ τριήρη:]³ ἕνας Φιλισιτίδας Ἀρχιπόλιος ἦταν ἀγεμὼν ἐπὶ Καρίας,⁴ κι ὁ Ζηνόδοτος ἦταν γραμματεὺς μάστρων ἱερατεύσας Ἀθάνας Δινδίας καὶ Αἰδὸς Πολιέως καὶ Ἀοτάμιτος Κεκοίας).⁵ Δὲν ξέρουμε ἀν ἦταν κάτοικοι Ρόδου ἢ Λίνδου ἢ Καμίρου.⁶ Πάντως ὁ πρῶτος ἄφησε τ' ὄνομά του στὸ σημερινὸ χωριὸ Ἀφάντου (τά), 22 χιλ. ἀπὸ τὴν πόλη Ρόδο, πού σκανδαλίζει τοὺς προχειρολόγους μὲ τὴν εὐκόλη συσχέτιση μὲ τὸ ἐπίθετο ἄφαντος (σὰν καλὴ ὥρα: Πολύγυρος = πολλοὶ γῦροι), ἀπὸ τοὺς δευτέρους κάποιος ἄφησε τὸ ὄνομά του στὸ σημερινὸ χωριὸ ἢ Ἀρχίπολη, 30 περίπου χιλ. ἀπὸ τὴν πόλη Ρόδο, πού κι αὐτὴ σκανδαλίζει τοὺς προχειρολόγους μὲ τὴν εὐκολὴ παραγωγή ἢ ἀρχαία πόλις (σὰν νὰ ποῦμε πολὺ γέρος), ὁ τρίτος σ' ἕνα χωριό, πού σωζόταν ὡς τὴ μεσαιωνικὴ ἐποχὴ (μὲ τὸν τύπο Jannadotto σὲ μεσαιωνικὰ ἱλποτικὰ ἐγγραφα), καταστράφηκε ὕστερα καὶ σώζεται σήμερα ὡς τοπωνύμιο μὲ τὸν τύπο *στά Ζηνότου*.⁷ <τὰ Ζηνο(δ)ότου στὴν περιοχὴ τοῦ ποταμοῦ Γαδουρά, ἀνάμεσα στὰ χωριά Μάσαρη (τά) καὶ Κύλαθο (ή), 10 περίπου χιλ. ΒΑ τῆς Λίνδου.⁸

* *

Ἄς κοιτάξουμε τώρα τίς παραγωγές πού συζητεῖ ὁ κ. Γ.:

1) *Πολύγυρος* <πολὺ γερὸς (ὕψηλός)· τὴ δοκιμάζει καὶ τὴν ἀπορί-

¹ IG. XII, I, 663 Ἀρχίπολις Φλε..., 868,3 Ἀρχεκράτευσ (γενική) [Α]ρχι[πολι]ος Λινδοπολίτας, 925, 2 Στρατωνίδας Ἀρχιπόλιος, 49, 60 Φιλισιτίδας Ἀρχιπόλιος, ἀγεμὼν ἐπὶ Καρίας. Collitz-Bechtel, Samml. d. gr. Dialektinschr. 3791, 146-47 Ἀρχίπολις Ἱεροφῶντος καθ' υἱοθεσίαν Ἀρχιπόλιος. Clara Rhodos 8, 1936, 228 στ. 18 Ἀρχίπολις Ἀρχιπόλιος ἐπιβάτης.

² IG. XII, I, 828 Ζηνόδοτος Διοφάντου τοῦ Ζηνοδότου.

³ Βλ. σημ. 1.

⁴ Βλ. σημ. 1.

⁵ Βλ. σημ. 2.

⁶ Λινδοπολίτας ἀναφέρεται ὁ... Ἀρχεκράτευσ Ἀρχιπόλιος, βλ. σημ. 1, ἴσως κι ὁ Ζηνόδοτος νὰ ἦταν Λινδιακός.

⁷ Ἡ ἐπιτυχημένη ταύτιση ὀφείλεται στὸν κ. Καλαμπίχη, συνταξιούχο δάσκαλο καὶ δημοσιογράφο. Βλ. περιοδικὸ Τέχνη, Ρόδος 1947, τεῦχος 10 σ. 6.

⁸ Εἶναι μία θαυμασία εὐκαιρία γιὰ τὸν κ. Γ., μιά πού τὸν φαίνονται, wild linguistic guesswork (σ. 282, σημ. 21) οἱ παραγωγές μου τοῦ Βωβουσα (ἔτσι, ὄχι Βογιουσα) ἀπὸ τὸ Ἀφως καὶ τοῦ Κάβο Κριός ἀπὸ τὸ ἀρχ. Τριόπιον (Ἑλληνικά 13, 1954, 191 2 βιβλιοκρισία Α. Delatte, Les portuiliens grecs) νὰ προχωρήσῃ στὶς δικές του παραγωγές. Αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τὸν περυνέω. Θὰ ἦταν ἐνδιαφέρον βέβαια ἀν τὸν Κάβο Κριὸ τὸν παραγάγῃ ἀπὸ τὸν Κριό, καὶ τὴ Βωβουσα ἀπὸ τοὺς βωβούς!

πτει, γιατί, λέει, α) δὲν ὑπάρχει νεοελλ. ἐπίθ. *πολύγυρος* (αὐτὴ εἶναι ἡ κύρια ἀντίρρηση, σ. 281), β) ἀλλὰ κι ἂν ὑπῆρχε, θάπρεπε νὰ βρεθῇ ἓνα οὐστ. ἀρσενικοῦ γένους, πού νὰ προσδιορίζεται ἀπ' αὐτὸ τὸ ἐπίθετο «καὶ ποῖδ θὰ ἦταν αὐτό;» (and what would that be?). Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως αὐτὸ τὸ ξεχνᾷ λίγο πὶδ κάτω (σ. 285), ὅταν ἀσχολεῖται μὲ τὶς παραγωγὰς *πολύγυρος* (=πολυγυρισμένος) καὶ *πολύγυρος* (=πολὺν γέρος). Θὰ τοῦ ὑποδείξω ἓνα τουλάχιστο οὐσιαστικὸ τό: *τόπος*, κι αὐτὸ ἄλλωστε ἐξυπακούεται ἀπὸ τὴν παράδοση πού ἀναφέρει ὁ Σχινᾶς ('Οδοιπορικαὶ σημειώσεις Μακεδονίας - 'Ηπειροῦ σ. 508) «ἐρωτώμενοι (οἱ κάτοικοι τοῦ Πελ.) περὶ τοῦ κλίματος καὶ τοῦ τόπου ἐν γένει ἀπήντων ὅτι εἶναι *πολὺν γέρος*» (δὲ τόπος, ὁ ἀέρας:).

2) Ἡ δική μας παραγωγή (βλ. παραπάνω). 'Ο κ. Γ. νομίζει, ὅτι τόσο ἡ τροπὴ *αρ>ερ*, ὅσο καὶ ἡ ἐξασθένηση τοῦ *ερ* σὲ *ιρ* («ἡ ἐξασθένηση αὐτὴ δὲν μαρτυρεῖται πολὺ ἐνωρὶς» σ. 232) «ἀποτελοῦν ἔμπόδια γιὰ τὴν παραδοχὴ (assumption) τέτοιων τροπῶν στὴ λέξη (Πολύγυρος)». Ἄν ὁ κ. Γ. βροῖσκει δύσκολη τὴν τροπὴ *αρ>ερ*, τότε πρέπει ν' ἀμφισβητήσῃ—καὶ δὲν τὸ κάνει—ὅλα τὰ παραδείγματα, πού ἀνέφερα κι ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικὴν κι ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴ, πού μποροῦν ἄλλωστε νὰ πολλαπλασιαστοῦν. Ἀπὸ τὴν τροπὴ πάλι *ερ>ιρ* ὑπάρχουν παραδείγματα καὶ ἀπὸ τὴ μεταγενέστερη (βερειδάριος, λιγάτα, κασσιτήρου, Καματηρός, πβλ. Psaltis, Grammatik der byzantinischen Chroniken 15, 19-20· γιὰ τὴ μεταγενέστερη βλ. Dietrich, Sprache u. Volksüberlieferungen der südlichen Sprachen 29). Ἐμεῖς ὅμως δικαιολογήσαμε τὸ φαινόμενο μὲ τὴν βορειοελλαδικτικὴ στένωσιν τοῦ *ε* σὲ *ι* (δὴλ. *Πολύγυρος> Πολύγυρος> Πολύγυρος> Πολύγυρος* καὶ δὲν βλέπω νὰ τὸ ἀμφισβητῇ αὐτὸ ὁ κ. Γ. ('Ὁ ἴδιος προτιμᾷ μίαν ἐξέλιξιν ἀπὸ τὸ Polyaros> Polijaros> Polijiros μὲ παρετυμολογία πρὸς τὸ -γυρος (*κακόγυρος* κλπ. σ. 282). Εἶναι ὅμως γνωστὸ πὼς καὶ τὰ ἐπίθετα μὲ β' συνθ. τὸ γῆρας συνέπεσαν μὲ τὰ σύνθετα μὲ τὸ γέρον, ἔτσι πού νὰ μὴ ξέρον κανεῖς στὰ ἐπίθ. *παλιόγυρος*, *καλόγυρος* ποῖδ εἶναι τὸ β' συνθετικὸ: *γῆρ[ας]* ἢ *γέρ[ων]*:

3) *Πολύγυρος* <πολλοὶ γῦροι (=slope)· ἀποψη Σχινᾶ (ἔ. ἀ. 508). Τὴν εἶχαμε ἀπορίσει, γιατί ὁ Σχινᾶς ἐξηγεῖ τοὺς γύρους = πλάγια πλούσια σὲ προβατονομίᾳ. Οἱ πλαγιὲς ὅμως δὲν λέγονται γῦροι στὸν Πολύγυρο κι οὕτε ὑπάρχει πιθανότητα νὰ λέγονταν, ὅταν δημιουργήθηκε τὸ τοπωνύμιον, καὶ νὰ ξεχάστηκαν ὕστερα (οὕτε ἄλλωστε ὑπάρχουν τέτοιες ἐξαιρετικὲς πλαγιές). 'Οπωσδήποτε ὁ κ. Γ. ἀραδιάζει μιὰ σελίδα (283) ἐπὶθετα καὶ οὐσιαστικὰ μὲ β' συνθ. τὸ γῦρος=στροφὴ (ἀκόμα καὶ ἡ *πολύγυρος* ὁρχοῖς βρῆκε θέση), καὶ ἄλλα μὲ συγγενικὴ σημασία (*πολυέλικτος*, *πολυκαμπής*, *πολυστρεφής* ποταμὸς) καὶ καταλήγει στὸ ὅτι ἀπὸ μιὰ παρὰτάξιν *πολύγυρος* *δρόμος*, *πόταμός*, *ρύαξ* etc. (ποῖα νὰ εἶναι ἄραγε αὐτὰ τὰ cetera?) μπορεῖ

ν' αποσπασθῇ καὶ νὰ οὐσιαστικοποιηθῇ τὸ ἐπίθετο. Ἡ ἐρμηνεία αὐτῇ τοῦ φαίνεται πὺδ πιθανὴ ἀπὸ τὴν προηγούμενη (γῦρος=πλαγιά), μὰ κι αὐτὴ τὴν ἀπορίτει (σ. 284), γιατί ἡ τοποθεσία, λέει, δὲν τὴν εὖνοεῖ. Ποιὸ σκοπὸ καὶ ποιὰ μέθοδο λοιπὸν ἐξυπηρετεῖ αὐτὴ ἡ *περιεργοπενία*; Ἐμεῖς παραμερίσαμε αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενο μὲ τὴν ἐξῆς φράση: «πὼς θὰ ἐννοήσουμε μιὰ περιοχὴ μὲ πολλοὺς γύρους, ἂν ἡ λ. γῦρος ἐρμηνευθῇ μὲ τὴ σημασία μὲ τὴν ὁποία τὴν ξέρουμε σήμερα;» (σ. 687). Ὁ κ. Γ. ὁμως πᾶει καὶ στὸ Σελιό, ὅπου «ἀπέδειξε» πὼς βρισκόταν ὁ ἀρχικὸς Πολύγυρος, ἀλλὰ κι ἐκεῖ, γιὰ μεγάλῃ ἀνυχία τῆς μεθόδου, δὲν βρίσκει «πολλοὺς γύρους». Ξαναγυρνᾷ λοιπὸν στὴν ἐρμηνεία τοῦ Σχινᾶ γῦρος=πλαγιά, χωρὶς νὰ ἐνδιαφερθῇ νὰ τὴ στηρίξῃ ἢ νὰ ἀνατρέψῃ τις ἀπόψεις, μὲ τις ὁποῖες τὴν εἴχαμε ἀποκρούσει. Γιὰ νὰ σωθῇ ὁμως ὁπωσδήποτε ἡ μέθοδος, καταφεύγει σὲ φραστικές ἀκροβασίες: the possibility however would exist, if we assume for γῦρος the meaning «slope», as Schinas indicated, so that Πολύγυρος would have meant «(place) with many slopes» (σ. 285). Ἡ ὑπόθεση ὁμως αὐτὴ μένει μολαταῦτα ἐκθετη, χωρὶς ὁ κ. Γ. ν' ἀποφασίσῃ νὰ τὴν ἀποδείξῃ καὶ νὰ τὴν υἱοθετήσῃ!

4) Μιὰ ἄλλη, μᾶλλον δύο, assumptions τοῦ κ. Γ. εἶναι ὅτι τὸ μεσαιωνικὸ ἐπίθ. *πολύγυρος* = *πολυγυρισμένος*, *πολυταξιδεμένος* (σ.!!)¹—πάλι καλὰ πὺδ δὲν ἐπεστρατεύθηκε κι ὁ Ἡρόδοτος μὲ τὸ *πολυπλάνητον κάρτα* (τὸ δωρικὸν ἔθνος) (I, 56)—μπορεῖ νὰ βρισκεται κάτω ἀπὸ τὸ τόπωνύμιό μας. Ἐπειδὴ ὁμως κι αὐτὴ ἡ assumption δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ ξαναθυμᾶται τὴν *πολύγυρον ὄρχησιν* τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου καὶ ἐρμηνεύει: «αὐτὰ βέβαια εἶναι ἅπλεις assumptions, πὺδ δύσκολα μποροῦν νὰ πάρουν ὑπόσταση (καὶ νὰ προβληθοῦν) σὰν ἐρμηνείες γιὰ τὸ συγκεκριμένο ὄνομα αὐτῆς τῆς πόλης» (σ. 285). Καὶ τὸ ἐπιστημονικὸ σχῆμα αὐτοῦ τοῦ λογισμοῦ εἶναι τὸ ἐξῆς: 1) Π εἶναι Α, 2) Π δὲν εἶναι Α, εἶναι Β, 3) Π δὲν εἶναι οὔτε Α οὔτε Β. Καὶ ὁμως ὑπῆρχαν πὺδ πιθανές εἰκασίες. Θὰ μπορούσε νὰ σκεφθῇ π.χ. καὶ τὰ ἐπίθετα *πολύ-γυρος* καὶ *πολύ-υδρος*, πὺδ εἶναι μαρτυρημένα καὶ τὰ δύο ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ καὶ ταιριαζοῦν μὲ τὴ φύση τῆς περιοχῆς.² Ὑπάρχει ὁμως ἀκόμα μιὰ μικρὴ ἐρώτηση: ποῖο θὰ εἶναι τὸ οὐσιαστικόν, πὺδ θὰ ἐννοηθῇ κοντὰ στὰ ἐπίθετα *πολύγυρος*=πολυταξιδεμένος καὶ *πολύγερος*=αὐτὸς πὺδ κάμνει πολλές στροφὰς χορεύοντας; Αὐτό, ἐπειδὴ παραπάνω ἀποροῦσε ποῖο οὐς, θὰ συνόδευε τὸ ἐπίθετο *πολύ-γερος* (=ὕγιερός). Τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι ἐδῶ χρειάζεται ἀπαραίτητα ἡ λ. *ἀνθρῶπος*, ἡ ὁποία δύσκολα θὰ γινόταν τόπωνύμιο.

¹ Ὑπογραμμίζουμε.

² Θὰ ἦταν πολὺ πὺδ σοβαρὲς οἱ παραγωγές αὐτὲς ἀπὸ τις ἄλλες πὺδ προτείνει.

5) Μολαταῦτα προχωρεῖ σὲ μιὰ πέμπτη, ποὺ τὴν ὀνομάζει τώρα δυνατότητα (possibility), καὶ τὴν εἰσάγει ὡς ἑξῆς: «ὕπαρχει ὁμως ἀκόμα μιὰ ἄλλη δυνατότητα, ποὺ εἶναι ἕξ ἴσου πιθανὴ ὅσο καὶ ἡ προηγούμενη καὶ γιὰ μένα πολὺ περισσότερο πιθανή» (σ. 285). Ὁ ἀναγνώστης ὁμως λίγες γραμμὲς πρωτίτερα βλέπει ὅτι τὴν ὑπ' ἀρ. 4 ἀποψη μὲ τὰ δυὸ ἐνδεχόμενα δὲν τὴν χαρακτηρίσει possibility ἀλλὰ assumption καὶ «mere assumptions, ποὺ δύσκολα μποροῦν νὰ πάρουν ὑπόσταση κλπ.», δίνοντάς τους ἔτσι ὁ ἴδιος τὴν χαριστική βολή. Εἶναι λοιπὸν καὶ ἡ τελευταία τ ὅ σ ο π ι θ α ν ῆ, ὅσο καὶ οἱ προηγούμενες (δηλ., σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο, καθόλου πιθανή!) ἢ μήπως μὲ αὐτὴ τὴν ἔκφραση θέλει νὰ μᾶς παρασύρῃ νὰ νομίσουμε πὼς καὶ οἱ προηγούμενες ἦταν πιθανές καὶ ἡ νέα εἶναι by far more probable; Δυστυχῶς ἡ κριτικὴ τοῦ κειμένου τοῦ κ. Γ. δείχνει προχειρότητα καὶ ἔλλειψη μεθόδου. Φαίνεται ὅτι τὸ ἄρθρο εἶχε γραφῇ χωρὶς τὶς ὑπ' ἀρ. 4 assumptions, τὶς ὁποῖες παρενέβαλε ἔκεί τὴν τελευταία στιγμή, χωρὶς νὰ προσέξῃ καλὰ ἂν ταίριαζαν μὲ τὰ συμφραζόμενα· γιατί εἶδαμε πὼς ἡ ὑπ' ἀρ. 3 τελειώνει μὲ τὴν φράση: «the possibility however κλπ.» (βλ. παραπάνω σ. 380) ὅτι ἡ σημασία τοῦ Σχινᾶ γῦρος=πλαγιά μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῇ. Ἡ συνέχεια τοῦ κειμένου του ἦταν λοιπὸν αὐτὴ ποὺ βλέπουμε στὸν ἀρ. 5 «still another possibility» κλπ.

Ὅπωςδήποτε ἔχουμε τὴν ὑποχρέωση νὰ κοιτάξουμε καὶ αὐτὴ τὴν τελευταία περίπτωση. Στήριζεται στὸ ἐπίθ. *πολύγυρος* (ἀρχ. *πολυνήγρος*), ποὺ σώζεται σύμφωνα μὲ τὸν κ. Γ. στὸ Παγγαῖο μὲ τὸν τύπο *πολύγυρος*. Κι' ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὴν ὑποδειγματικὴν του μέθοδο, ἀνακάλυψε πὼς ἡ λ. εἶναι ἀποθησαυρισμένη σὲ παλιότερα λεξικά καὶ παραθέτει ἀπὸ τὴν ὅλην τὴν λέξις τὶς σύνθετες μὲ τὸ *γῦρος* (ἀπὸ τοῦ *K r e t s c h m e r - L o c k e r, Rückläufiges Wörterbuch*), ἐν τούτοις δὲν νομίζει πὼς ἔχει κάποια ὑποχρέωση νὰ μᾶς πῇ πὼς χρησιμοποιήθηκε στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ ἐπίθετο (*πολύγυρος ἄνθρωπος, πλάτανος* ἢ τί; and what that would be?), πὼς ἔγινε τοπωνύμιον. Καὶ ὁμως τελειώνει καὶ αὐτὴ τὴν 5. περίπτωση μὲ τὴν παρατήρηση ὅτι «with this», δηλ. μὲ τὸν τύπον *πολύ-γυρος*, «ὁ μαρτυρημένος τύπος *Πολύγυρος* τοῦ αὐτοκρατορικοῦ χρυσοβούλλου... θὰ ταίριαζε ὥραϊα ἀκόμα καὶ στὴν ὀρθογραφία· τὸ ὄνομα *πολύγυρος* μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλης» (σ. 286). Καὶ ὁμως ὁ ἴδιος λίγες σελίδες πρωτίτερα σ υ μ φ ω ν ο ῦ σ ε μὲ τὸν Dölger (ποὺ δημοσιεύοντας τὸ χρυσόβουλλο παρατηροῦσε πὼς ἡ ὀρθογραφία του εἶναι πολὺ ἀμελὴς καὶ πὼς γι' αὐτὸ ἡ γραφὴ *Πολύγυρος* [μὲ *η*] δὲν ἔχει καμιά σημασία γιὰ τὴν ἐρμηνεία του), λέγοντας: «ἐπειδὴ ἡ γραφὴ τοῦ ἐγγράφου εἶναι ἑξαιρετικὰ ἀπρόσεκτη, ὅπως διαπιστώνει ὁ ἐκδότης του καθ. Franz Dölger, ἡ γραφὴ τοῦ ὀνόματος μὲ *η* (*Πολύγυρος*) δὲν ἔχει καμιά σημασία γιὰ τὴν ἐρμηνεία του» !!

Αυτή είναι δυστυχῶς ἡ κατάσταση τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Γεωργακά. Τὸ μόνο στοιχεῖο τῆς, ποὺ ἀξίζει κάποια προσοχὴ καὶ χρειάζεται ἰδιαίτερη διερεύνηση, εἶναι τὸ τοπωνύμιο ἢ *Πολυγύρα*, χωρὶς κοντὰ στὴ Θήβα καὶ περιοχὴ κοντὰ στὸ μοναστήρι τῆς Σκριποῦς (σ. 284), ποὺ πρέπει κι αὐτὸ νὰ ἐρευνηθῇ μὲ τὶς τοπικὲς συνθῆκες. Ὁ κ. Γ. ἀναφέρει (σ. 284 σημ. 33) τὴν ἀποψη τοῦ Βέη (Πρακτ. Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἔτ. 2, 1933, 10 σημ. 2), ποὺ τὴ σχετίζει μὲ τὸ *Γύριον* καὶ ποὺ ὁ κ. Γ. τὴ θεωρεῖ «ἀπίθανη», προτιμώντας καὶ γι' αὐτὸ τὴν παραγωγὴ ἀπὸ τὸ γῦρος. Ἄν τὸ ἀρχαῖο Γύριον βρισκόταν κοντὰ σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς δυὸ θέσεις, μπορούσαμε νὰ περιμένουμε ἕναν τύπο *Παλαιογύριον* > *Παλαιγύρι* > *Πολιγίρι* = ἢ *Πολυνύρα* (πβλ. *παλαιόκαστρον* > *Παλαίκαστρον* > *Πολίκαστρον*, στὴ Ρόδο *παλαιόκαμπος* > *παλαίκαμπος* > *Παλίκαμπος* (τοπων.)).

Τὰ ἄλλα τοπωνύμια, *Γῦρος*, *Γῦροι* (Χίος, Κρήτη), *Ἐῦροι*, *Κάτω Ἐῦροι* (Κάρπαθος), δείχνουν ἀκριβῶς ὅτι τὸ οὐς. γῦρος, γιὰ νὰ γίνῃ τοπωνύμιο, πρέπει νὰ μείνῃ οὐσιαστικό· κι ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσδιοριστῇ εἰδικότερα, συνοδεύεται ἀπὸ ἕναν ἐπιρηματικό (τοπικό) προσδιορισμό· οἱ *κάτω ἔῦροι*. Γιὰ νὰ μπορούσαμε νὰ σχηματίσουμε τὸ τοπωνύμιο μὲ τὴ σύνθεσιν *πολὺς-γῦρος*, θὰ ξεκινήσουμε ἀναγκαστικά ἀπὸ τὴν ἐκφορὰ *στοὺς πολλοὺς γύρους* καὶ ὅχι *στοὺν πολλὸν γῦρον*. Νομίζει ὁ κ. Γ. ὅτι τὸ *Πολύγυρος* ἢ ἡ *Πολυνύρα* μποροῦν νὰ σχηματισθοῦν ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐκφορὰ; Δὲν τὸ νομίζει βέβαια καὶ γι' αὐτὸ ὅχι μονάχα δὲν τὸ ἀντιμετωπίζει, ἀλλὰ καὶ καταφεύγει στὰ ἐπίθετα, ποὺ δυστυχῶς ἐδῶ δὲν σώζουν τὴν κατάστασιν καὶ τοῦ στάθηκαν τόσο ἄτυχα.

Ὁ ἀρχαῖος *Πολύαρος*, ὁ γιὸς τοῦ Θρασυλάου, διατηρεῖ ἀκόμα τὰ δι-
καιώματά του, ἂν ὅχι στὰ τσιφλίκια του, τουλάχιστο στὴν ὀνοματοθεσίαν τους.

Α. Γ. ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ